

**ПРОСТРАНСТВЕНИ ОСОБЕНОСТИ
НА ЕТНИЧЕСКАТА
И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА
НА НАСЕЛЕНИЕТО
В СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИТЕ
ТЕРИТОРИАЛНИ СИСТЕМИ ШУМЕН,
НОВИ ПАЗАР, КАСПИЧАН, ВЕЛИКИ ПРЕСЛАВ**

Ивайло Владев¹

Многообразието на формите на пространствена организация на обществото и техните компоненти обуславят необходимостта от различни регионални изследвания. В разглежданата територия съществуват различни предпоставки за формиране на определен демографски потенциал, който не е изследван комплексно. Структурите на населението имат специфична изява в отделните териториални единици. На пространствен анализ са подложени етническата и образователната структура, които се отнасят към социално-икономическите структури на базата на информация от преброяванията на населението през 1992 г., 2001 г. и 2011 г. Състоянието и промените в тях оказват влияние върху общественото развитие на отделните териториални единици. Те предизвикват определени изменения върху възпроизводството на населението, социално-икономическото и културно развитие, пространственото им разпределение. Етническият състав на населението в териториалните единици има съществено влияние върху равнището на демографската криза, а образователното и културно равнище силно мотивират вземането на решение за миграция. Това, от своя страна, обуславя депопулационните процеси, особено в селските територии.

Ключови думи: етническа структура, образователна структура, социално-икономическа териториална система

¹ Гл. ас. **Ивайло Владев** – Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“
Адрес за контакт: ivladev@abv.bg

Съвременните демографски проблеми на населението в България са твърде многобройни и имат ясно изразен негативен характер. Неблагоприятните тенденции се проявяват още в края на 60-те години на XX век, но най-ярко се изразяват от началото на 90-те години на същото столетие. В резултат на това в България се формира демографска ситуация, която в началото на XXI век има крайно неблагоприятни параметри, изразяващи се в протичащите негативни трансформации на социално-икономическото развитие, репродуктивното поведение, миграционните нагласи, ролята на семейството и др. Това се отнася както за цялата страна, така и за територията гравитиращата към гр. Шумен.

Статията има за цел да очертае общата картина на пространствените особености на етническата и образователна структура в социално-икономическите териториални системи (СИТС) Шумен, Нови пазар, Каспичан, Велики Преслав за периода от последните три преброявания на населението през 1992 г., 2001 г. и 2011 г., да характеризира динамиката на етническата и образователна структура и да определи възникналите геодемографски проблеми в регионален аспект.

Обект на изследване са етническата и образователната структура на населението в СИТС Шумен, Нови пазар, Каспичан, Велики Преслав. Населението със своя количествен и качествен състав е основен ресурс за икономическия растеж, конкурентоспособността и устойчивото развитие на административно-териториалните единици и населените места в тях.

За установяване тенденциите в съвременното състояние на изследваните структури приемаме разглежданата територия като комплекс от социално-икономически териториални системи, анализът на които се извършва на ниво общини. Те включват териториални особености, които се характеризират с общо социално, икономическо, демографско, културно и етническо развитие. В тях се регистрират достатъчно демографски събития, които елиминират случайните проявления и дават възможност да се направят статистически значими изводи.

Населението на всяка териториална единица се характеризира освен с количествени и с много качествени показатели. Съвкупността от качествените белези на населението определя структурата на населението. Състоянието на отделните структури в определен момент е отражение на демографското и социално-икономическото развитие на дадена територия или населено място.

Най-общо показателите, характеризиращи структурите на населението, могат да се отнесат към три групи – демографски, социално-икономически и селищни (Младенов, 2003: 187). Към социално-икономическата група спадат: образование, квалификация, религиозна и етническа принадлежност и др. Изчерпателна и достоверна информация на подложените на анализ етническа и образователна структура на населението в СИТС Шумен, Нови пазар, Каспичан и В. Преслав се получава от преброяванията, а по-ограничена – от текущата отчетност на НСИ.

Етническата структура е важна демографска и социална характеристика на населението. Етническата група представлява „част от етнос, живееща в обкръжението на неродствена етническа общност“ (Янков, 2009: 118). Следователно тя е общност от лица, близки по произход, бит, култура и език. Отделните етноси имат специфично демографско поведение в историческото си развитие. То е резултат от техните традиции, бит, религия, манталитет и взаимодействие с други етноси.